4 – SON / 2022 - YIL / 15 - DEKABR

KIBER JINOYATNING TULARI VA UNGA QARSHI KURASHDA MAMLAKATIMIZDA OLIB BORILAYOTGAN ISLOHATLAR

Abdusamatova Shaxodat Xojiakbar qizi

Islom Karimov nomidagi TDTU Olmaliq filiali qoshidag akademik litsey informatika va axborot texnologiyalari o`qituvchisi

tel: +998(93) 375 – 42 - 15

Mannonov Asliddin Akbar o`g`li

Al Xorazimiy nomidagi TATU kiberxavsizlik fakulteti talabasi tel: +998(97) 960- 03 - 02

Annotatsiya: *Ushbu maqolada raqamli dunyoda sodir etilayotgan jinoyatlarning turlar, unga nisbatdan mamlakatimizda beriladigan huquqiy baho va uning tahlili keltirilgan*

Kalit so`zlar: *axborotga tahdid, firibgarlik holatlari, kiber jinoyatchilik, raqamli ma'lumotlar.*

Raqmli dunyoda sodi etilgan jinoyatlar kiber jinoyatlar harakteriga ega bo`lib, aksariyat kiberjinoyatlar tajovuzkorlar tomonidan moliyaviy foyda olishni kutish bilan amalga oshiriladi, ammo kiberjinoyatchilarning pul olish usullari har xil bo'lishi mumkin. manashunday kiberjinoyatlarning ayrim quyidagilar misol bola oladi:

Cyberextortion **-** hujum yoki hujum tahdidi va hujumni to'xtatish uchun pul talab qilish bilan bog'liq jinoyat. Kiber tovlamachilik shakllaridan biri bu to'lov dasturi hujumidir. Bu erda tajovuzkor tashkilot tizimlariga kirish huquqiga ega bo'ladi va uning hujjatlari va fayllarini -- har qanday qiymatga ega bo'lgan narsalarni shifrlaydi - to'lov to'lanmaguncha ma'lumotlarga kirish imkoni bo'lmaydi. Odatda, bu bitkoin kabi kripto valyutasining ba'zi shaklida bo'ladi.

Cryptojacking - foydalanuvchining roziligisiz brauzerlarda kriptovalyutalarni qazib olish uchun skriptlardan foydalanadigan hujum. Cryptojacking hujumlari qurbonning tizimiga kriptovalyutani qazib olish dasturini yuklashni o'z ichiga olishi mumkin. Biroq, ko'plab hujumlar, agar foydalanuvchi brauzerida zararli saytdagi yorliq yoki oyna ochiq bo'lsa, brauzerda qazib olishni amalga oshiradigan JavaScript kodiga bog'liq. Zararli dasturiy ta'minotni o'rnatish shart emas, chunki ta'sirlangan sahifani yuklash brauzer ichidagi kodni amalga oshiradi.

Kredit kartalari bo'yicha firibgarlik **-** xakerlar o'z mijozlarining kredit kartalari va/yoki bank ma'lumotlarini olish uchun chakana sotuvchilar tizimlariga kirib kelganida sodir bo'ladigan hujum. O'g'irlangan to'lov kartalarini ommaviy ravishda kredit kartalarini o'g'irlagan xakerlik guruhlari quyi darajadagi kiberjinoyatchilarga sotish orqali daromad olishadi, ular shaxsiy hisoblarga nisbatan kredit kartalari bilan firibgarlik yo'li bilan foyda ko'rishadi.

Kiberjosuslik - Hukumat yoki boshqa tashkilot tomonidan saqlanadigan maxfiy ma'lumotlarga kirish uchun tizimlar yoki tarmoqlarga buzib kiber jinoyatchi bilan bog'liq jinoyat. Hujumlar foyda yoki mafkura asosida bo'lishi mumkin. Kiberjosuslik faoliyati ma'lumotlarni to'plash, o'zgartirish yoki yo'q qilish, shuningdek, maqsadli shaxs yoki guruhlarga josuslik qilish va aloqalarni kuzatish uchun veb-kameralar yoki yopiq elektron televizor (CCTV) kameralari kabi tarmoqqa ulangan qurilmalardan foydalanish uchun har qanday kiberhujumni o'z ichiga olishi mumkin. elektron pochta xabarlari, matnli xabarlar va tezkor xabarlar.

Dasturiy ta'minot qaroqchiligi - Tijoriy yoki shaxsiy foydalanish maqsadida dasturiy ta'minot dasturlarini noqonuniy nusxalash, tarqatish va ulardan foydalanishni o'z ichiga olgan hujum. Savdo belgilarining buzilishi, mualliflik huquqining buzilishi va patent buzilishi ko'pincha ushbu turdagi kiber jinoyatlar bilan bog'liq.

Hisob ma'lumotlariga hujumlar - bu kiberjinoyatchi jabrlanuvchining tizimlari yoki shaxsiy hisoblari uchun foydalanuvchi identifikatorlari va parollarini o'g'irlash yoki taxmin qilishni maqsad qilganida. Ular keylogger dasturlarini o'rnatish yoki jabrlanuvchining hisob ma'lumotlarini fosh etishi mumkin bo'lgan dasturiy ta'minot yoki apparatdagi zaifliklardan foydalanish orqali qo'pol kuch hujumlaridan foydalanish orqali amalga oshirilishi mumkin.

Kiberjinoyatning boshqa keng tarqalgan misollari orasida noqonuniy qimor o'yinlari, noqonuniy narsalarni sotish, masalan, qurollar, giyohvand moddalar yoki qalbaki mahsulotlar va bolalar pornografiyasini so'rash, ishlab chiqarish, egalik qilish yoki tarqatish kiradi. Yuqorida keltirilgan turrli zarar darajasiga ega jinoyatlarga mamlakatimizda munosib baho berilgan va jinoyat jazosiz qolmaydi

2022-yil 19 oktyabr kuni prezident «O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o‘zgartish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida»gi qonunni imzoladi. Qonun bilan firibgarlikni axborot texnologiyalaridan foydalanib sodir etganlik uchun javobgarlik kuchaytirildi. Endilikda ushbu qilmish BHMning 300 baravari (90 mln so‘m)dan 400 baravari (120 mln)gacha jarima yoki 2 yildan 3 yilgacha axloq tuzatish ishlari yoxud muayyan huquqdan mahrum etib 5 yildan 8 yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanadi. Bunga qadar Jinoyat kodeksining 168-moddasi ikkinchi qismi «v» bandiga ko‘ra, firibgarlik kompyuter texnikasi vositalaridan foydalanib sodir etilgan bo‘lsa, 30 mln so‘mdan 90 mln so‘mgacha jarima yoki 3 yilgacha axloq tuzatish ishlari yoki 3 yildan 5 yilgacha ozodlikni cheklash yoxud uch yildan besh yilgacha ozodlikdan mahrum qilish bilan jazolanardi. Shuningdek, Ma’muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksga moddiy madaniy meros obektlariga nisbatan hurmatsizlik bilan munosabatda bo‘lganlik uchun javobgarlik kiritildi. Endilikda huquqbuzarlik og‘irlashtiruvchi holatlarda 15 sutka ma’muriy qamoqqa olishga yoki BHM 20 baravaridan 30 baravarigacha jarima solishga sabab bo‘ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Maykl Kobb “GDPR muvofiqligini ta'minlash uchun 7 ta eng yaxshi amaliyot”
2. “Kiberjinoyatchilikka qarshi kiberxavfsizlik” Abdurasul IMINOV, IIV Akademiyasi Axborot texnologiyalari kafedrasi boshlig'i, podpolkovnik
3. “Xavfsizlik texnologiyalari bo'yicha qo'llanma va 2022 yilgi tendentsiyalar” elektron qo`llanma